DOI: https://doi.org/ 10.59630/25792644-2024.1.26-49

ԿԱՆԱՉ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԷԿՈՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒՐՋ

ԱՐՄԵՆ ՃՈՒՂՈՒՐՅԱՆ, ՆՈՆՆԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Բանալի բառեր - գործարարության էկոհամակարգ, կանաչ ձեռնարկատիրություն, կայուն զարգացման գնահատումներ, գլոբալ հաշվետվության նախաձեռնություն (GRI)

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կանաչ ձեռնարկատիրության կազմակերպումը այսօր ռազմավարական պահանջ է դարձել ցանկացած կազմակերպությունում՝ լինի այն մեծ, կամ փոքր: Ձեռնարկատիական գործունեությունը եթե միայն թիրախավորվում է շահույթի ստացմանը, շրջանցելով բնապահպանական, սոցիալական խնդիրները, ապա ակնհայտորեն կորցնում է մրցակցային դիրքերը շուկայում, քանի որ մասնավոր շահերից բացի, չի սպասարկում հանրային սպասումներ: Այս առումով կարևորվում է ավանդական գործարարությանը զուգընթաց, կազմակերպել նաև կանաչ ձեռնարկատիրություն, նպատակադրվելով կանխարգելել բիզնեսի արդյունքում շրջակա միջավայրին հասցվող վնասները: Սակայն, որքանով էլ որ կազմակերպությունները ձգտեն կանաչ ձեռնարկատիրության, այդ գործընթացը հաջող չի ընթանա, եթե չկայանա արդյունավետ գործող կանաչ գործարարության էկոհամակարգի հաշվետվողականություն: Հետևաբար, գործնականում կանաչ ձեռնարկատրության էկոհամակարգի գործունեության արդյունքների գնահատման պահանջ է առաջանում, երբ գլոբալ առումով խնդիր է դրվում հստակեցնելու ինչպես այդ էկոհամակարգի շրջանակն

ու գործառույթները, այնպես էլ դրանց ազդեցությունը կանաչ ձեռնակատիրության վերջնարդյունքների վրա:

ՀԻՄՆԱԽՆԴՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ կանաչ ձեռնարկատիրության արդյունավետ իրագործումը պայմանավորված չէ միայն կազմակերպության նպատակադրումներով: Այն դժվար իրագործելի է, եթե չի գործում համապատասխան էկոհամակարգ: Ընդհանուր գծերով, կանաչ ձեռնարկատիրրության էկոհամակարգի բաղադրիչները փոխլարցնում են միմյանց, ունենալով մեկ ընդհանուր նպատակ՝ կանխելու գործարարության հետևանքով շրջակա միջավայրին հասցվող վնասները (տես գծ. 1):

Հետևաբար, կանաչ ձեռնարկատիրության էկոհամակարգի աուդիտը առաջին հերթին պարզում է, թե որքանով է էկոհամակարգը համալրված համապատասխան բաղադրիչներով, որոնք ներդաշնակություն են ձևավորում շրջակա միջավայրի պահպանության գործառույթների կիրառման հարցում: Ընդ որում, կանաչ ձեռնարկատիրության էկոհամակարգը իր մեջ ներառում է ոչ միայն տնտեսական, այլև օրենսդրական, կրթական և կառավարման բաղադրիչներ:

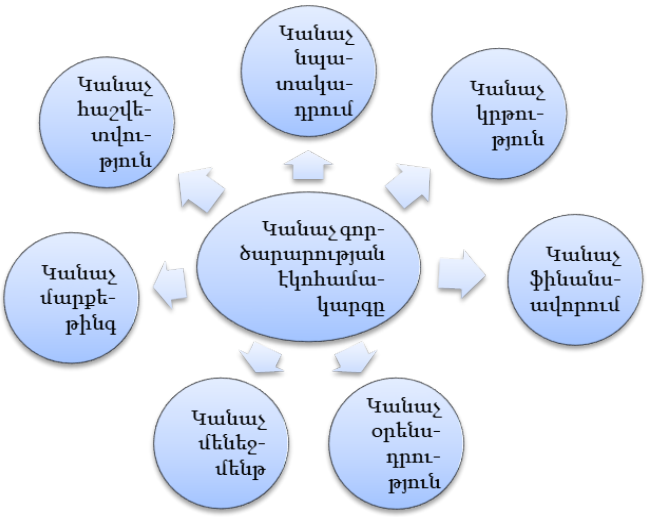

Գծապատկեր 1 Կանաչ ձեռնարկատիրության էկոհամակարգը[1]

[1] Կազմել են հեղինակները:

Այս առումով, անրաժեշտություն է համարվում կազմակերպությունների կողմից կանաչ ձեռներկատիրության արդյունքների հրապարակումը համապատասխան միջազգային ստանդարտներով, որը հաջորդիվ աուդիտորական եզրակացությունների համար հիմք է ծառայելու: Այս գործին ի սկզբանե ձեռնամուխ եղավ Գլոբալ հաշվետվության նախաձեռնությունը (GRI) միջազգային, անկախ, շահույթ չհետապնդող կազմակերպությունը, որն ապահովում է կայունության մասին հաշվետվությունների լայնորեն ճանաչված շրջանակ: GRI-ի առաքելությունն է «կայունությամբ բարելավել աշխարհը՝ հնարավորություն տալով կազմակերպություններին հասկանալ և հաղորդել իրենց գործունեության ազդեցությունը մարդկանց և շրջակա միջավայրի վրա»:[1]

GRI-ն ստեղծվել է 1997 թվականին՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության շրջակա միջավայրի ծրագրի (UNEP) և Շրջակա միջավայրի համար պատասխանատու տնտեսությունների կոալիցիայի (CERES) համագործակցությամբ: Գլոբալ հաշվետվության նախաձեռնությունը (GRI) կայունության հաշվետվության լայնորեն ճանաչված շրջանակ է, որն օգնում է կազմակերպություններին հաշվետու լինել իրենց տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական ազդեցությունների մասին: GRI ստանդարտները ապահովում են ուղեցույցների համապարփակ փաթեթ՝ կայունության հարցերի լայն շրջանակի վերաբերյալ հաշվետվություններ ներկայացնելու համար, ներառյալ կառավարումը, մարդու իրավունքները, աշխատանքային պրակտիկան և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունները:

Չնայած GRI-ն կամավոր է, այն լայնորեն օգտագործվում և ճանաչվում է որպես կայունության հաշվետվության առաջատար շրջանակ, և կարող է օգնել կազմակերպություններին բարելավել իրենց թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը և շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածությունը կայունության հարցերում: Այստեղից հարց է առաջանում թե արդյո՞ք GRI-ն պարտադիր է բոլոր երկրներում: Որոշ երկրներ արդեն իսկ ներկայացրել են կանոնակարգեր կամ ուղեցույցներ, որոնք պահան-

[1] **Paul Ekins, Teresa Domenech, Paul Drummond, Raimund Bleischwitz, Nick Hughes, Lorenzo Lotti,** The Circular Economy: What, Why, How and Where, https://www.oecd.org/cfe/regional development/Ekins-2019-Circular-Economy-What-Why-How-Where.pdf

ջում, կամ խրախուսում են կազմակերպություններին հաշվետու լինել իրենց կայունության կատարողականի մասին՝ օգտագործելով ճանաչված շրջանակներ, ինչպիսիք են GRI ստանդարտները: Օրինակներից մեկը ներառում է Եվրոպական Միության (ԵՄ) Ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների դիրեկտիվը (NFRD):[1] Այն պահանջում է, որ խոշոր ընկերությունները հրապարակեն տեղեկատվություն բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման (ESG) հարցերի վերաբերյալ, և խորհուրդ է տալիս օգտագործել ճանաչված հաշվետվությունների շրջանակներ, ինչպիսիք են GRI ստանդարտները:

Հարկ է արձանագրել, որ Գլոբալ հաշվետվության նախաձեռնությունը (GRI) կայունության հաշվետվության լայնորեն ճանաչված շրջանակ է, որն օգնում է կազմակերպություններին զեկուցել իրենց տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական ազդեցությունների մասին, կիրառելով համընդհանուր ոլորտային և թեմատիկ ստանդարտներ: Այս ստանդարտներն ընդգրկում են տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական թեմաների լայն շրջանակ և օգտագործվում են ամբողջ աշխարհի կազմակերպությունների կողմից՝ զեկուցելու իրենց կայունության կատարողականը և ազդեցությունները:[2] GRI ստանդարտները բարձրացնում են կազմակերպության շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված գործունեության թափանցիկությունը, ուժեղացնում շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածությունը և օգնում նվազեցնել կազմակերպչայաբ ռիսկերը:

GRI-ն ունի մի քանի հիմնական առանձնահատկություններ. Նախ, GRI-ն իրականացվում է բազմաթիվ շահագրգիռ կողմերի ներգրավման միջոցով: GRI ստանդարտները մշակվում են բազմաշահառու գործընթացի միջոցով, որը ներառում է կազմակերպությունների լայն շրջանակ, ներառյալ բիզնեսները, քաղաքացիական հասարակության խմբերը, արհմիությունները և ակադեմիական հաստատությունները: Բացի այդ, այդ հաշվետվությունները շատ ընդգրկուն են, քանի որ GRI ստանդարտներն

---

[1] Directive 2014/95EU of the European parliament for disclosure of non financial information by certain large undertakings and groups

[2] **Hakobyan A., Tshughuryan A., Martirosyan G.,** "The Integrated Reporting Philosophy in Business Strategy"//"Wisdom" Scientific journal, Yerevan, 2023, 1(25), pp. 169-176. DOI: 10.24234 /wisdom.v25i1.978

ընդգրկում են տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական թեմաներ, ապահովում են հանրագիտարանային շրջանակ կայունության հաշվետվության համար: Նաև հատկանշական է, որ GRI-ի լրացուցիչ հիմնական բնութագիրը թափանցիկությունն է: GRI ստանդարտները պահանջում են կազմակերպություններից թափանցիկ և մատչելի ձևով հրապարակել տեղեկատվությունը իրենց կայունության կատարման մասին՝ թույլ տալով շահագրգիռ կողմերին հասկանալ կազմակերպության կայունության ազդեցությունը և առաջընթացը: Եվ վերջապես, GRI ստանդարտները խրախուսում են կազմակերպություններին շարունակաբար բարելավել իրենց կանաչ ձեռնարկատիրության արդյունավետությունը՝ նպատակներ դնելով, հետևել առաջընթացին և զեկուցել իրենց կատարողականի մասին:

Ընդհանուր առմամբ, կանաչ ձեռնարկատիրության GRI հաշվետվության գործընթացը գործընթացը ունի հետևյալ քայլերը.

Նախապատրաստում. Կազմակերպությունը պետք է թվարկի իր շահագրգիռ կողմերին, գնահատի նրանց մտահոգությունները և ակնկալիքները և որոշի իր կայունության հաշվետվության շրջանակը:

Էականության գնահատում. Կազմակերպությունը պետք է իրականացնի էականության գնահատում՝ բացահայտելու կանաչ ձեռնարկատիրության այն թեմաները, որոնք առավել կարևոր են շահագրգիռ կողմերի և իր գործունեության համար:

Տվյալների հավաքագրում. Կազմակերպությունը պետք է հավաքի համապատասխան տվյալներ և տեղեկատվությունը կանաչ ձեռնարկատիրության բացահայտված թեմաների վերաբերյալ՝ օգտագործելով ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին աղբյուրները:

Հաշվետվության մշակում. Կազմակերպությունը պետք է մշակի կայունության հաշվետվություն, ներառյալ կառավարման մոտեցումը և կատարողականի տվյալները յուրաքանչյուր բացահայտված թեմայի համար:

Վերանայում և վավերացում. Կանաչ ձեռնարկատիրության հաշվետվության նախագիծը պետք է վերանայվի՝ ճշտությունն ու ամբողջականությունն ապահովելու համար, և այն պետք է փնտրի շահագրգիռ կողմերի հետադարձ կապ և վավերացում:

Հաշվետվության հրապարակում. Վերջնական հաշվետվությունը պետք է հրապարակվի, և յուրաքանչյուր կազմակերպություն պետք է շահագրգիռ կողմերին հաղորդի իր կայունության արդյունավետությունը՝ օգտագործելով տարբեր ուղիներ և ձևաչափեր:

Մշտադիտարկում և բարելավում. Կազմակերպությունը պետք է հետևի իր առաջընթացին՝ ի նկատի ունենալով նշված նպատակներն ու պարտավորությունները և շարունակաբար բարելավի կանաչ ձեռնարկատիրության ցուցանիշները ժամանակի ընթացքում:

Հարկ է նաև նշել, որ չնայած GRI-ն կայունության հաշվետվության լայնորեն ճանաչված և ընդունելի շրջանակ է, այն նաև ունի որոշ սահմանափակումներ: Նման սահմանափակումներից մեկն այն է, որ դա հիմնականում կամավոր հաշվետվողականություն է: Սա կարող է սահմանափակել կայունության հաշվետվության համեմատելիությունն ու թափանցիկությունը, քանի որ ոչ բոլոր կազմակերպություններն են օգտագործում հաշվետվությունների նույն շրջանակը: Մեկ այլ սահմանափակում կարող է լինել այն հանգամանքը, որ GRI ստանդարտները կարող են բարդ լինել և արդյունավետ կիրառման համար պահանջել զգալի ռեսուրսներ ու փորձ: Վերջապես, առանց իրավասու մարմինների միջամտության, GRI-ն իրավասու չէ պարտադրել իր հաշվետվությունների պահանջները կամ պատժել այն կազմակերպություններին, որոնք ոչ արժանահավատ տեղեկատվություն են ներկայացնում:[1]

Այնուհանդերձ, GRI ստանդարտների օգտագործումը կանաչ ձեռնարկատիրության էկոհամակարգի գործունեության հաշվետվության համար կարող է մի քանի առավելություններ տալ կազմակերպություններին: Դրանք ներառում են.

Թափանցիկության բարձրացում: GRI ստանդարտները պահանջում են կազմակերպություններից զեկուցել իրենց կայունության կատարողականի մասին թափանցիկ և մատչելի ձևով, ինչը կարող է օգնել շահագրգիռ կողմերի միջև վստահության և վստահության ձևավորմանը:

---

[1] Green development, workbook, pp: 20-21, (in Armenian) https://issdngo.com/wp-content /uploads/2021/11/Workbook.pdf

Ընդլայնված շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածություն: GRI ստանդարտներով մեծ ուշադրություն է դարձվում շահագրգիռ կողմերի ներգրավմանը: Սա կարող է օգնել հարաբերություններ հաստատել հիմնական շահագրգիռ կողմերի հետ և լուծել նրանց մտահոգությունները:

Բարելավված որոշումների կայացում: Օգտագործելով GRI ստանդարտները՝ կանաչ ձեռնարկատիրության կատարողականի մասին հաշվետու լինելու համար, կազմակերպությունները կարող են պատկերացում կազմել իրենց բնապահպանական, սոցիալական և տնտեսական ազդեցությունների մասին, ինչը կարող է ավելի լավ որոշումներ կայացնել և ռեսուրսների բաշխում:

Ռիսկերի արդյունավետ կառավարում: GRI ստանդարտները պահանջում են կազմակերպություններից բացահայտել և հաշվետու լինել կանաչ ձեռնարկատիրության ռիսկերի մասին, ինչը կարող է օգնել մեղմելու շրջակա միջավայրի, հասարակության և բիզնես գործունեության վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունները:

Մրցակցային առավելություն: Կազմակերպությունները, որոնք օգտագործում են GRI ստանդարտները կանաչ ձեռնարկատիրության կատարողականի մասին շահառուներին հաշվետու լինելու համար, կարող են տարբերվել մրցակիցներից և ցույց տալ իրենց նվիրվածությունը կայունությանը, ինչը կարող է օգնել գրավել հաճախորդներին, ներդրողներին և աշխատակիցներին:

Շարունակական բարելավում: GRI ստանդարտների օգտագործումը կայունության կատարողականի մասին հաշվետվությունների համար կարող է օգնել կազմակերպություններին ժամանակի ընթացքում հետևել իրենց առաջընթացին և սահմանել շարունակական բարելավման թիրախներ, ինչը կարող է նպաստել կանաչ ձեռնարկատիրության դրական փոփոխություններին և նորարարություններին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Գլոբալ հաշվետվության նախաձեռնությունը (GRI) կարևոր է, քանի որ այն ապահովում է կանաչ ձեռնարկատիրության էկոհամակարգի գործունեության հաշվետվության ստանդարտացված մոտեցում: Նաև այն

մեծացնում է հաշվետվողականությունը և վստահություն է ձևավորում շահագրգիռ կողմերի հետ՝ հաշվի առնելով GRI-ի թափանցիկ բնույթը: Բացի այդ, GRI ստանդարտներն օգնում են մեղմել շրջակա միջավայրի, հասարակության և բիզնես գործունեության վրա ձեռնարկատիրության հնարավոր բացասական ազդեցությունները:

Армен Джугурян, Нонна Хачатрян, Обзор отчетностьи по экосистеме зеленого предпринимательства - Организация зеленого предпринимательства стала стратегическим требованием любой организации, большой или маленькой. Если предпринимательская деятельность направлена только на получение прибыли, минуя экологические и социальные проблемы, то она явно теряет конкурентные позиции на рынке, поскольку помимо частных интересов не служит общественным ожиданиям. В этом смысле, наряду с традиционным бизнесом, важна организация и «зеленого» бизнеса с целью предотвращения ущерба, наносимого окружающей среде в результате предпринимательской деятельности. Однако как бы организации ни стремились к зеленому предпринимательству, этот процесс не становится успешным, если не будет эффективно функционирующей экосистемы зеленого бизнеса. Поэтому на практике возникает потребность в оценке результатов экосистемы зеленого предпринимательства, когда глобальной проблемой является выяснение как объема и функций этой экосистемы, так и их влияния на конечные результаты зеленого предпринимательства.

В статье рассматриваются возможности подотчетности экопредпринимательской системы организаций с использованием стандартов GRI.

Armen Tshughuryan, Nonna Khachatryan, Green entrepreneurship ecosystem report overview - Currently, the organization of green entrepreneurship has become a strategic requirement in any organization, be it large or small. If the entrepreneurial activity is only aimed at making a profit, bypassing environmental and social issues, then it clearly loses competitive positions in the market, because apart from private interests, it does not serve public expectations. In this sense, along with traditional business, it is important to organize green business as well, with the aim of preventing the damage caused to the environment as a result of business. However, no matter how much organizations strive for green

entrepreneurship, this process will not be successful if there is no effectively functioning green business ecosystem. Therefore, in practice, there is a demand for evaluating the results of the ecosystem of green entrepreneurship, when the global problem is to clarify both the scope and functions of that ecosystem, as well as their impact on the final results of green entrepreneurship.

The article discusses the possibilities of accountability of the eco-entrepreneurial system of organizations, by using GRI standards.

Ուղարկվել է խմբագրություն 19.03.2024թ.
Գրախոսվել է 22.03.2024թ.
Ստորագրվել է տպագրության 25.03.2024թ.